Journal of Nurse and Physician within War/Summer 2022/ Ninth Year

ISSN: 2645-3940 DOI: 10.29252/npwjm.10.35.52

The Effectiveness of Resilience Training on the Psychological Capital of the Young Soldiers with Divorced parents of army senior military in Isfahan

Abstract

Introduction: The aim of this study was to evaluate the effectiveness of resilience training on the psychological capital of young soldiers with divorced parents of army senior military in Isfahan.

Method: The research design was quasi-experimental and included a pretest and posttest that was performed in both experimental and control groups. The statistical population of the present study includes all soldiers with divorced parents of the senior military of the Isfahan city army in 1399. The sample consisted of 50 qualified soldiers who were selected using the available sampling method and were randomly assigned to the control (25) and experimental (25) groups. The educational intervention was performed on the experimental group for 45 days in ten sessions and was not provided to the educational control group. In this study, Mac Gee's diagnostic scales of psychological capital were used as a tool to measure the effectiveness of resilience training on psychological capital and the collected data were analyzed using the covariance method.

Results: The results showed that resilience training method at the level of P <0.001 was significantly effective in increasing the psychological capital of senior soldiers with divorced parents.

Conclusion: The results showed that resilience skills training can be used as an effective way to increase the components of psychological capital in young soldiers with divorced parents of senior military soldiers.

Keywords: Resilience Training, Psychological Capitals, soldier

Article Info

Authors:

Akbar ghasemi kheradmand[1]

Rahebeh Yaghmaie*[2]

Mozhgan Arefi[3]

Affiliations

1 . Master of General Psychology Islamic Azad University, Research Sciences (Khorasgan) korooshasemani@yahoo.com ORCID: 0000-0003-4531-5260

2 .Master of General Psychology Islamic Azad University of Isfahan (Khorasgan) yaghmaee. rahebeh@yahoo.com ORCID: 0000-0002-8821-7604. Isfahan, Bozorgmehr St., 22 Bahman St., north of Ghadir garden, Golestan Complex; Bostan 2, No. 72, Postal code: 8158793795 Phone: 09133294245

3 .PhD in Educational Psychology Islamic Azad University of Isfahan (Khorasgan)

[Downloaded from npwjm.ajaums.ac.ir on 2026-11-09]

[DOI: 10.29252/npwjm.10.35.52]

فصلنامه پرستار و پزشک در رزم/ تابستان ۱۴۰۱ / سال دهم

سخن آغازین DOI: 10.29252/npwjm.10.35.52 ISSN: 2645-3940

اثر بخشی آموزش تاب‌آوری بر سرمایه‌های روان‌شناختی جوانان سرباز دارای والدین طلاق گرفته ارشد نظامی ارتش در شهر اصفهان

چکیده **اطلاعات مقاله**

اکبر قاسمی خردمند [۱]
راهبه یغمایی [۲*]
مژگان عارفی [۳]

مقدمه: پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی آموزش تاب‌آوری بر سرمایه‌های روان‌شناختی جوانان سرباز دارای والدین طلاق گرفته ارشد نظامی ارتش در شهر اصفهان اجرا گردید.

روش: طرح پژوهش از نوع شبه آزمایشی و شامل یک پیش‌آزمون و پس‌آزمون بود که در هر دو گروه آزمایش و گروه گواه انجام شد. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه سربازان دارای والدین طلاق گرفته ارشد نظامی ارتش شهر اصفهان در سال ۱۳۹۹ را در بر می‌گیرد. نمونه مورد پژوهش شامل ۵۰ نفر از سربازان واجد شرایط بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و به‌طور تصادفی در دو گروه کنترل (۲۵ نفر) و آزمایش (۲۵ نفر) تخصیص یافتند. مداخله آموزشی بر روی گروه آزمایش در مدت ۴۵ روز و در طی ده جلسه اجرا شد و به گروه کنترل آموزشی ارائه نشد. در این پژوهش از مقیاس‌های تشخیصی سرمایه روان‌شناختی مک گی (Mac Gee)، به‌عنوان ابزاری برای سنجش اثربخشی آموزش تاب‌آوری بر سرمایه روان‌شناختی استفاده شد و داده‌های جمع‌آوری‌شده، با استفاده از روش کوواریانس مورد تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که روش آموزش تاب‌آوری به‌طور معناداری در سطح $P<0/001$ بر افزایش سرمایه روان‌شناختی سرباز ارشد دارای والدین طلاق مؤثر است.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد که می‌توان از روش آموزش مهارت‌های تاب‌آوری به‌عنوان روشی کارآمد برای افزایش مؤلفه‌های سرمایه‌های روان‌شناختی در جوانان سرباز دارای والدین طلاق گرفته ارشد نظامی ارتش استفاده نمود

واژه‌های کلیدی: آموزش تاب‌آوری، سرمایه روان‌شناختی، سربازان

وابستگی سازمانی نویسندگان

۱. کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی،گروه روانشناسی، واحد علوم تحقیقات (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

۲*.کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی،گروه روانشناسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، خیابان بزرگمهر، خیابان ۲۲ بهمن، شمال باغ غدیر، مجتمع گلستان؛ بوستان ۲، پلاک ۷۲ کد پستی: ۸۱۵۸۷۹۳۷۹۵ تلفن: ۰۹۱۳۳۲۹۴۲۴۵ ایمیل: yaghmaee.rahebeh@yahoo.com

۳. دکتری تخصصی روانشناسی تربیتی استادیار، گروه روانشناسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

[Downloaded from npwjm.ajaums.ac.ir on 2026-11-09]

[DOI: 10.29252/npwjm.10.35.52]

مقدمه

حدود یک سوم جامعه امروز ایران را جوانان تشکیل می‌دهند که بر اساس قوانین جاری هرساله تعداد زیادی از ایشان به خدمت سربازی، گسیل می‌شوند (۱). از آنجایی که سربازان از گروههای تاثیرگذار جامعه بوده و برای امنیت و حفاظت از مملکت و آینده کشور و جامعه خویش مهم هستند، سطح سلامت سربازان تأثیر بسزایی در جامعه و رشد کشور دارد (۲)؛ زیرا موفقیت و ناکامی نیروهای نظامی به سلامت جسمی، روانی و میزان آمادگی‌شان بستگی دارد (۳). ازاین‌رو، مسئولان باید تلاش کنند تا با آموزش مهارت‌های لازم، مشکلات سربازان را برطرف نمایند (۴).

یکی از عواملی که سبب ایجاد مشکلات روان‌شناختی در جوانان به خصوص جوانان پسر می‌شود طلاق والدین است. طلاق به‌عنوان یک مسئله اجتماعی می‌تواند زمینه بروز بسیاری از مسائل و آسیب‌های اجتماعی شود و آثار و پیامدهای آن عوارضی منفی به همراه داشته باشد و بسیاری از اختلالات رفتاری و روانی را در فرزندان ایجاد کند و زندگی فردی و اجتماعی آنان را در آینده به مخاطره اندازد (۵)؛ زیرا خانواده اولین هسته اجتماع و اساسی‌ترین بنیان جامعه است که نقش مهمی در بهداشت روانی فرزندان و اعضای جامعه دارد (۶). نتایج به‌دست‌آمده از واکاوی مشکلات روانی-تربیتی فرزندان طلاق رسمی حاکی از آن بود که مشارکت‌کنندگان مشکلاتی ازقبیل پرخاشگری، احساس تنهایی، استرس و اضطراب، حس حسادت، وسواس، آشفتگی فکری، تجربه تروما روانی، ناکامی، خودکشی، احساس گناه، افسردگی، بی‌توجهی، ضعف درسی، افت تحصیلی، نابهنجاری‌های رفتاری، محیط نامناسب و دغدغه مالی را تجربه کرده‌اند (۷). ازاین‌رو، جامعه روانشناسان گام‌های مؤثر و بزرگی در جهت حل مشکلات ناشی از آن برداشته‌اند؛ اما با وجود، آنچه از ادبیات مشهود است تحقیقات بسیار کمی در مورد سربازان و رفع مشکلات آنان شده است (۱).

اندیشمندان زیادی، اهمیت راهبردهای مقابله‌ای را برای افزایش سازگاری، بهداشت روانی و خودکارآمدی و تاب‌آوری در چگونگی برخورد با مشکلات و مسائل زندگی، ضروری می‌دانند (۸). استفاده مثبت از این توانایی‌ها و قابلیت‌های روان‌شناختی که موجب بهبود عملکرد می‌شود را سرمایه‌های روان‌شناختی[1] می‌نامند (۹). سرمایه روان‌شناختی مجموعه‌ای از صفات و توانمندی‌های مثبت است که می‌تواند مانند یک منبع قوی در رشد و ارتقاء فرد نقش داشته باشد (۱۰). درواقع سرمایه روان‌شناختی مثبت از نگاه لوتانز و همکاران (۱۱) دارای چهار مؤلفه اصلی است که شامل: ۱- خودکارآمدی[2] (اطمینان به خود)؛ ۲- وجود یک نگرش مثبت (تفکر مثبت یا خوش‌بینی[3])؛ ۳- حرکت به سمت اهداف و انتخاب مسیرهای مناسب (امیدواری[4])؛ ۴- تاب‌آوری[5] یا مقاوم بودن و در امان ماندن در هنگام مواجهه با مشکلات متعدد و پیچیده به منظور رسیدن به موفقیت می‌باشد (۱۲). سرمایه‌های روان‌شناختی، افراد را قادر می‌سازد تا علاوه بر مقابله بهتر در برابر موقعیت‌های استرس زا، کمتر دچار تنش شده و در برابر مشکلات از توان بالایی برخوردار باشند (۱۳). نتایج پژوهشها نشان می‌دهد سرمایه روان‌شناختی موجب کاهش مشکلات کاری ازجمله اضطراب، بدبینی، احساس عدم کفایت فردی، نگرش منفی به کار و غیبت و ترک محیط کار شده و احتمالاً می‌تواند از میزان مشکلات سربازان بکاهد (۱۰) و تأثیر متغیرهایی (مانند استرس، خستگی و...) را بر عملکرد شغلی و غیرشغلی کارکنان تعدیل کنند (۹). آدلر و ویلیام (۱۴) به این نتیجه رسیدند کسانی که از سرمایه روان‌شناختی بالاتری بهرهمند هستند، توانایی بیشتری در تعاملات گروهی و مشارکت‌های اجتماعی دارند (۱۵). نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که بین همه ابعاد سرمایه روان‌شناختی و کاهش تنبلی اجتماعی و بهبود و ارتقاء عملکرد منابع انسانی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد (۱۶).

روش‌های متفاوتی برای ارتقای سلامت روان پیشنهاد شده است. در خلال سالهای دهه ۸۰ و ۹۰ میلادی تفکر مثبت وارد علم روانشناسی شد و با تأکید بر معنویت افراد را تشویق می‌کرد که به جای تمرکز بر نقاط منفی گذشته، بر مثبت نگری نسبت به حوادث آینده تکیه کنند (۱۷). اهداف عمده روانشناسی مثبت برجسته سازی احساسات مثبت، تجارب مثبت، نقاط قوت شخصیت و توانمندی و فعال کردن نهاد است (۱۸). در این میان تاب‌آوری جایگاه ویژه‌ای در حوزه‌های روان‌شناسی رشد و تحول، روان‌شناسی مثبت و بهداشت روانی یافته است. تاب آور بودن به این معنا نیست که از این طریق بتوانید زندگی بدون تجربه استرس و درد را داشته باشید بلکه تاب‌آوری توانایی افراد برای بازیابی خویش در هنگام بروز مشکلات و سختی‌ها، مدارا با سطح بالایی از تغییرات مداوم مختل کننده، حفظ سلامتی در موقعیت‌های استرس زا، برگشت به حالت اولیه، فائق آمدن بر سختی‌ها، تغییر مسیر و وارد شدن به یک مسیر جدید تعریف می‌شود (۱۹). ارتقاء تاب‌آوری منجر به رشد افراد در به دست آوردن تفکر و مهارت‌های خود مدیریتی بهتر و دانش بیشتر می‌شود (۲۰). تاب‌آوری نوعی ویژگی است که از فردی به فرد دیگر متفاوت است و می‌تواند به مرور زمان رشد کند یا کاهش یابد. از دیدگاه روان‌شناسی، افراد تاب آور ۴ ویژگی اصلی دارند: احساس ارزشمندی، مهارت در حل

1- Psychological Capital
2- Self-Efficacy
3- Optimism
4- Hope
5- Resilience

[Downloaded from npwjm.ajaums.ac.ir on 2026-11-09]
[DOI: 10.29252/npwjm.10.35.52]

مسئله، کفایت اجتماعی و خودبینی. پژوهش (۱۴)، نشان می‌دهد که آموزش تاب‌آوری بر روی سلامت روان و کاهش اضطراب سربازان رزمی تأثیر مثبتی دارد. همچنین در پژوهشی دیگر نتایج نشان داد که که تاب‌آوری به‌عنوان یکی از آموزش‌های نسبتاً جدید می‌تواند در کاهش افسردگی، اضطراب، استرس و افکار خودکشی در سربازان تاثیرگذار باشد (۲۱). همچنین در تحقیقی تحت عنوان مقایسه تاب‌آوری روانی و مکانیسم‌های دفاعی در افراد نظامی و غیرنظامی به این نتیجه رسیدند افراد با مشاغل نظامی به‌طور کلی با تاب‌آوری روانی بیشتر؛ تمایل دارند مکانیسم‌های سازش نایافته، غیرانطباقی و ناکارآمد کمتر و مکانیسمهای کارآمد و انطباقی بیشتری را برای مقابله به کار برند (۲۲).

پژوهش‌های محققانی همچون فاستینگ نیز تأیید کرده است که سلامت روانی بالا باعث کاهش اضطراب، ناامیدی و عصبانیت می‌شود و افرادی که ازنظر آمادگی در وضعیت بهتری هستند از سلامت روانی بالاتری برخوردارند (فکوریان و همکاران، ۱۳۹۵). از آنجایی که وقتی جوانی، وارد خدمت سربازی می‌شود، طی دوره‌های آموزشی، شرایط نظامی بر زندگی فرد حاکم می‌شود که همراه با سختی، نظم دقیق، دوری از خانواده، گرما و سرما و... است که همواره برای سربازان و خانواده‌هایشان، دلهره و اضطراب آور است (۱)؛ بنابراین، تلاش برای کنترل و یا کاهش این معضلات، برای هر فرماندهی از اهمیت به سزایی برخوردار است (۳). لذا پژوهش حاضر، با هدف اثر بخشی آموزش تاب‌آوری بر سرمایه‌های روان‌شناختی جوانان سرباز دارای والدین طلاق گرفته ارشد نظامی ارتش در شهر اصفهان انجام گرفت.

مواد و روش‌ها

این پژوهش از نوع نیمه آزمایشی (نیمه تجربی) است با طرح پیش‌آزمون پس‌آزمون با گروه گواه بوده؛ که در آن اثربخشی یک متغیر مستقل (روش آموزشی_درمانی تاب‌آوری) بر متغیر وابسته (سرمایه روان‌شناختی) مورد بررسی قرارگرفته است. جامعه آماری را کلیه جوانان سرباز دارای والدین طلاق گرفته ارشد نظامی ارتش شهر اصفهان در سال ۹۹ تشکیل دادند. برای انتخاب نمونه از روش نمونه گیری در دسترس استفاده شد و با توجه به گستردگی طرح و محدودیت‌های موجود در انجام مداخله‌های مورد نظر تلاش بر این شد که از نیروی نظامی ارتش شهر اصفهان ۵۰ نفر به شیوه غربالگری انتخاب شوند و در گروههای دو گانه (گروه آزمایش و گروه کنترل) قرار گیرند. به این ترتیب که برای هر گروه، تعداد ۲۵ نفر از جوانان سرباز که دارای والدین طلاق گرفته بودند به‌عنوان نمونه انتخاب شده و به صورت تصادفی در گروه قرار داده شدند. لازم به ذکر است که سربازان ازلحاظ رشته تحصیلی و سطح سواد و سن در زمان طلاق والدینشان همتاسازی شدند. یکی از ملاکهای ورود به این پژوهش این بود که افراد مورد نظر تحت هیچ یک از درمانهای روانشناختی، آموزشی، پزشکی و یا دارویی نباشد. در صورت بیش از یک جلسه غیبت در جلسات و یا به وجود آمدن شرایط خاص در طول دوره که فرد مجبور به استفاده از درمانهای دیگر شود و یا در صورت اعزام به مرخصی اضطراری و غیبت در جلسات فرد از پژوهش حذف میشود.

ملاحظات اخلاقی: با توضیح هدفهای پژوهش، ابتدا با مسئولین هماهنگی های لازم را به عمل آورده و جوانان سرباز دارای والدین طلاق گرفته ارشد نظامی ارتش در شهر اصفهان را از طریق مصاحبه فردی شناسایی و رضایت آنها برای شرکت در پژوهش جلب شد. در راستای جمع آوری داده‌ها برای انجام پژوهش حاضر از پرسشنامه تشخیصی سرمایه روان‌شناختی مک گی (Mac Gee) و بسته آموزشی درمانی (تاب‌آوری) استفاده شد.

پرسشنامه تشخیصی سرمایه روان‌شناختی مک گی (Mac Gee): این پرسشنامه توسط مک گی و همکارانش درسال ۲۰۱۱ ساخته شده است و در سال ۱۳۹۲ گل پرور (۲۳) آن را در ایران ترجمه و هنجاریابی کرده است. پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی مک گی (Mac Gee) که دارای ۲۶ گویه است و چهار خرده مقیاس است (خودکارآمدی، امیدواری، تابآوری، خوشبینی) است. در مقابل هر گویه، طیف ۶ گزینه‌ای لیکرت از کاملاً مخالفم (نمره ۱) تا کاملاً موافقم (نمره ۶) قرار دارد و توسط هر آزمودنی رتبه بندی می‌شوند و دامنه نمرات این پرسشنامه بین ۳۶ تا ۱۸۰ در نوسان می‌باشد که نمرات بالاتر نشان دهنده سرمایه روان‌شناختی بالاتر است (۲۳). روایی صوری و محتوایی چهار عامل معرفی شده سرمایه‌های روان‌شناختی توسط مک گی (۲۰۱۱) به روش آلفای کرونباخ به ترتیب برای خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری و جهت‌گیری به زندگی برابر با ۸۸/.، ۸۶/.، ۸۳/. و ۸۳/. به دست آمده است. در پژوهش گل پرور و همکاران (۲۳) آلفای کرونباخ خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری و جهت‌گیری به زندگی به ترتیب برابر با ۹۱/.، ۸۹/.، ۸۳/. و ۷۰/. به دست آمده است.

بسته آموزشی، درمانی (تاب‌آوری): بسته آموزشی درمانی تاب‌آوری، در ۱۰ جلسه آموزش یک ساعت و نیم به مدت ۴۵ روز بر روی ۲۵ نفر از جوانان سرباز دارای والدین طلاق در گروه آزمایش اجرا شد که جزئیات آن در جدول ۱ ذکر شده است.

تجزیه‌وتحلیل آماری: نمرات حاصل که شامل نمرات «پیش‌آزمون » و«پس‌آزمون » کلیه افراد هر دو گروه، به تفکیک هر نفر، در نرم‌افزار SPSS وارد شد و برای کسب

[Downloaded from npwjm.ajaums.ac.ir on 2026-11-09]
[DOI: 10.29252/npwjm.10.35.52]

جدول ۱: شیوه اجرای آموزش تاب‌آوری

جلسه	محتوا
۱	معارفه، معرفی برنامه، هدف‌ها، قوانین و چارچوب گروه برای شرکت در جلسات، اجرای پیش‌آزمون
۲ و ۳	آموزش مفاهیم تاب‌آوری و رفتارهای تاب آورانه، تقویت عزت نفس و اعتماد به نفس با راهکارهای مؤثر، آگاهی نسبت به توانمندی‌های خود و ارائه تکلیف
۳ و ۴	تقویت هیجان مثبت و شادمانی، آشنایی با سبک‌های تفکر و تبینی سلیگمن، مدیریت هیجانات منفی (خشم، اضطراب و استرس)، برقراری روابط اجتماعی مؤثر و دوست‌یابی و رفع موانع ارتباطی و ارائه تکلیف
۵ و ۶	آموزش بازسازی شناختی، تقویت خوش‌بینی، تقویت مسولیت‌پذیری، تقویت خودکارآمدی و ارائه تکلیف
۷ و ۸	آموزش تقویت حل مسئله، تقویت تصمیم‌گیری، معنادرمانی و معنا خواهی، پرورش حس معنویت و ایمان و ارائه تکلیف
۹	آگاهی از جوانی، تقویت امید به آینده، هدف گذاری و برنامه ریزی، آموزش همدلی و دلگرم سازی و ارائه
۱۰	جمع بندی و نتیجه‌گیری، اجرای پس‌آزمون

نتیجه از اطلاعات و نمرات کسب‌شده و تعیین میانگین نمرات، از تحلیل کوواریانس استفاده شد.

یافته‌ها:

از کل جامعه جوانان سرباز دارای والدین طلاق گرفته ارشد نظامی ارتش در شهر اصفهان ۵۰ نفر به‌صورت تصادفی انتخاب شدند و در دو گروه ۲۵ نفره تحت عنوان گروه آزمایشی و گروه کنترل جای گرفتند، میانگین سن آزمودنی‌ها هنگام طلاق والدین در گروه آزمایش ۹,۰۴ و در گروه کنترل ۹,۲۴ بودند. این نشان می‌دهد میانگین سن آزمودنی‌ها هنگام طلاق والدین در گروه آزمایش تفاوت چندانی با گروه کنترل ندارد.

میانگین و انحراف استاندارد نمره‌های مؤلفه‌های سرمایه‌های روان‌شناختی در دو گروه آزمایش و گواه به تفکیک در جدول ۲ و بر روی نمودارهای ۱ و ۲ ارائه‌شده است.

همان‌طور که در جدول ۲ و در نمودار ۱ که مربوط به پیش‌آزمون است مشاهده می‌کنید میانگین مؤلفه‌های سرمایه‌های روان‌شناختی (خودکارآمدی، امیدواری، خوش‌بینی) به‌جز خرده مقیاس تاب‌آوری در گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل کمتر است؛ اما در نمودار ۲ که مربوط به پس‌آزمون است مشاهده می‌شود میانگین پس‌آزمون خرده مقیاس‌های سرمایه روان‌شناختی در گروه آزمایشی نسبت به گروه کنترل بیشتر است و نشان می‌دهد که مداخله آموزش تاب‌آوری بر میزان سرمایه روان‌شناختی تأثیر قابل‌توجهی داشته است و می‌تواند موجب افزایش سرمایه روان‌شناختی شود.

جدول ۳ در مورد چهار خرده مقیاس سرمایه روان‌شناختی (خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری، خوش‌بینی) نشان می‌دهد که درواقع با حذف اثرات پیش‌آزمون، نمرات گروه آزمایشی از گروه کنترل به‌طور معنی‌داری بیشتر است و جدول مقایسه میانگین‌های برآورد شده نیز این تفاوت را نشان می‌دهند و چنانچه مشاهده می‌شود تفاوت گروه‌های موردمطالعه ازنظر آماری معنی‌دار بوده که این معنی‌داری به نفع گروه آزمایشی است و نشان می‌دهد میانگین گروه آزمایش بیشتر از گروه کنترل می‌باشد. ازاین‌رو می‌توان نتیجه گرفت که آموزش تاب‌آوری موجب افزایش خرده مقیاس‌های (خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری، خوش‌بینی) سرمایه روان‌شناختی جوانان سرباز دارای والدین طلاق گرفته ارشد نظامی ارتش در شهر اصفهان گردیده است؛ بنابراین با توجه به این نتایج می‌توان استدلال کرد که فرضیه پژوهشگر مورد تأیید آماری قرارگرفته است و تفاوت گروه‌های مورد مطالعه ازنظر آماری معنی‌دار بوده است و آموزش تاب‌آوری موجب افزایش سرمایه روان‌شناختی جوانان سرباز دارای والدین طلاق گرفته ارشد نظامی ارتش در شهر اصفهان شده است.

بحث و نتیجه‌گیری:

نتایج پژوهش حاضر اختلاف معناداری میان میانگین‌های دو گروه آزمایش و کنترل ازلحاظ مؤلفه‌های سرمایه‌های روان‌شناختی نشان داد. می‌توان گفت بین میانگین‌های دو گروه ازنظر آماری تفاوت معنادار وجود داشته و آزمودنی‌های گروه آزمایش که با شیوه آموزش تاب‌آوری مورد آموزش و

[Downloaded from npwjm.ajaums.ac.ir on 2026-11-09]
[DOI: 10.29252/npwjm.10.35.52]

جدول ۲. میانگین و انحراف استاندارد مؤلفه‌های سرمایه‌های روان‌شناختی سربازان دارای والدین طلاق گرفته

خرده مقیاس‌ها	پیش‌آزمون				پس‌آزمون			
	گروه آزمایش		گروه گواه		گروه آزمایش		گروه گواه	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
خودکارآمدی	۲۳.۴۴	۳.۷۷۶	۲۵.۳۲	۲.۶۷۳	۳۲.۰۰	۵.۹۱۶	۲۵.۵۶	۷.۴۰۰
امیدواری	۲۴.۵۲	۶.۴۵۶	۲۵.۷۲	۷.۰۶۲	۳۳.۰۰	۵.۹۹۳	۲۶.۳۶	۷.۴۳۸
تاب‌آوری	۱۹.۴۰	۶.۴۸۱	۷.۰۱۲	۲۱.۶۰	۳۰.۹۲	۴.۶۴۵	۲۳.۱۲	۶.۱۳۹
خوش‌بینی	۱۸.۱۲	۵.۹۴۶	۱۸.۹۶	۵.۸۶۳	۳۵.۶۰	۴.۳۴۹	۳۲.۰۴	۷.۴۵۳

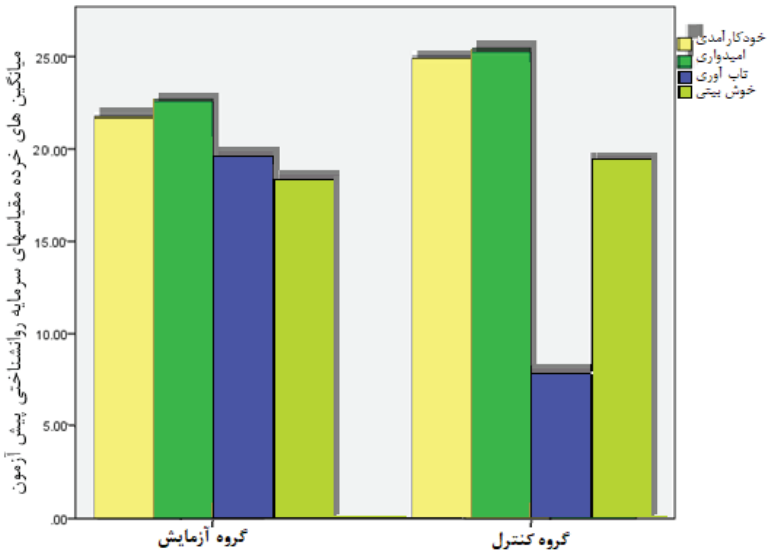
درمان قرارگرفته‌اند، از پیشرفت بالایی نسبت به آزمودنی‌های گروه کنترل که مورد مداخله آموزشی درمانی قرار نگرفته‌اند، برخوردار می‌باشند. لازم به ذکر است که نتیجه‌گیری در مورد فرضیه پژوهش با یافته‌های تیلکی (۲۴)، پورنیک دست، شهامتی، مقصود، پناهی زاده (۲۵)، همسو است و با اثربخشی تاب‌آوری بر مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی (خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری و خوش‌بینی) همسویی دارد.

این یافته‌ها همچنین با گزارش اکبری (۲۶) و براد، اندرو، آدم، مایکل، وندی (۲۷) و گیو، کراس، پلامر، لام، پینگ، لئو و پینگ ژانگ (۲۸)، پاریت (۲۹) و ویلسون، مک نوتن، مایر، وارد (۳۰) پیرامون اثرات تاب‌آوری بر مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی (خودکارآمدی، امیدواری، تاب‌آوری و خوش‌بینی) همسویی داشته و فرضیه تحقیق بدین ترتیب مورد تأیید قرار می‌گیرد.

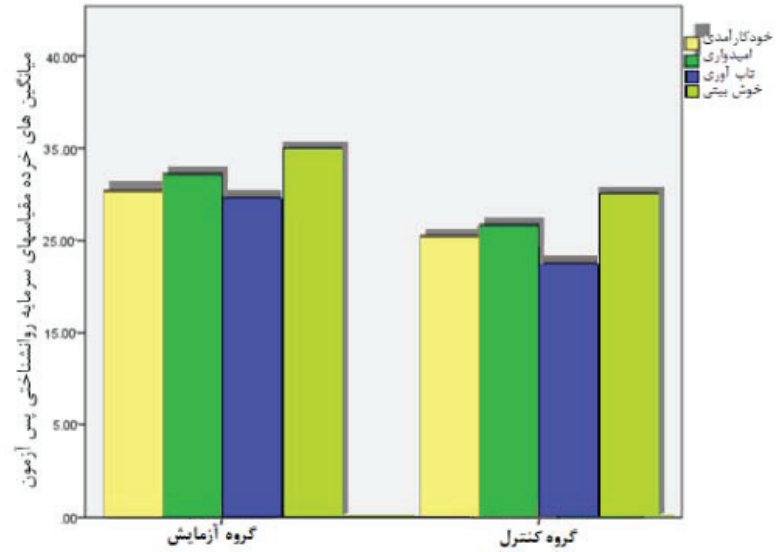
نتایج پژوهش دیانت نسب و همکاران (۳۱) نشان می‌دهد که بین استرس شغلی و عملکرد شغلی رابطه منفی و معنی‌دار و بین سرمایه‌های روان‌شناختی و عملکرد شغلی رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد. در مطالعه دیگری توسط لوتانز و همکاران (۱۱) پژوهشگران به رابطه مثبت و معنی‌داری بین امیدواری، خوش‌بینی، کارآمدی و انعطاف‌پذیری با عملکرد شغلی و رضایت شغلی دست‌یافته‌اند؛ و نشان دادند که ترکیب ابعاد فوق و استفاده از سرمایه روان‌شناختی می‌تواند پیش‌بینی خوبی از رضایت و عملکرد شغلی داشته باشد. کاپاگودا و همکاران (۳۲) در پژوهشی نشان دادند که سرمایه‌های روان‌شناختی به‌طور معنی‌دار و مثبتی با عملکرد شغلی کارمندان ارتباط دارد و توصیه نمودند که با تقویت سرمایه‌های روان‌شناختی در سازمان‌ها، می‌توان عملکرد شغلی کارکنان را افزایش داد. در تبیین اثربخشی آموزش تاب‌آوری بر سرمایه‌های روان‌شناختی جوانان سرباز دارای والدین طلاق گرفته ارشد نظامی ارتش در شهر اصفهان ابتدا باید به این مسئله اساسی اشاره کرد که سختی‌های دوران خدمت نظیرکمبود امکانات رفاهی در برخی از یگان‌های خدمتی، فاصله دور محل خدمت تا محل سکونت، تفاوت محیط خدمت به لحاظ بافت خاص هر یک از نیروها و یگان‌ها، وجود تفاوت فرهنگی میان کارکنان در محیط کاری، حضور مستمر در محل خدمت و دوری از خانواده و عدم سازش فرد با محیط اجتماعی جدید موجب مشکلات روان‌شناختی و فرار سربازان می‌شود (۳۳)؛ که در میان این عوامل، مشکلات خانوادگی ازجمله طلاق والدین، یکی از مهم‌ترین این عوامل است که زندگی فرزندان به‌ویژه پسران را بیشتر درگیر فشارهای روانی می‌کند. مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد، فرزندان طلاق دارای اختلالات برونی‌سازی شده زیادی شامل رفتارهای قانونشکنانه و پرخاشگرانه‌ای هستند که موجب اختلال کاستی توجه، بیش فعالی، اختلال سلوک و اختلال نافرمانی مقابله‌ای می‌شود که با عناوینی، مانند مشکلات رفتاری، انضباطی، رفتارهای اغتشاش آمیز بزهکاری و همانند آن مشخص می‌شود (۸). با توجه به اینکه نیروی انسانی موجود در هر سازمان، به‌عنوان یکی از اهداف مهم هر سازمان تلقی می‌گردد و اگر مدیریت نتواند از نیروی انسانی متخصص و ماهر سازمان استفاده مطلوب را به عمل آورد، کم‌کم موجب دلسردی و ناامیدی و عدم رضایت شغلی شده و زمینه‌ای برای فرار کارکنان سازمان فراهم می‌سازد که نه تنها سازمان را در نیل به اهدافش دچار مشکل نموده بلکه اثربخشی سازمان را نیز به حداقل ممکن می‌رساند (۳۳)، توجه به این مسئله ضروری است؛ زیرا افرادی با سرمایه روانشناختی بالا، بیشتر از آنکه شغل خود را تنها یک قرارداد

[Downloaded from npwjm.ajaums.ac.ir on 2026-11-09]
[DOI: 10.29252/npwjm.10.35.52]

نمودار ۱. شاخص‌های توصیفی پیش‌آزمون سرمایه روان‌شناختی در گروه آزمایش و کنترل

نمودار ۲. شاخص‌های توصیفی پس‌آزمون سرمایه روان‌شناختی در گروه آزمایش و کنترل

مرسوم بدانند، آن را به‌عنوان راهی برای یاری رساندن به دیگران درک می‌کنند و حتی با وجود انگیزه‌های بیرونی برای برآورده شدن انتظاراتشان به انگیزه‌های درونی اهمیت بیشتری می‌دهند و در صورت فقدان سیستم پاداش بیرونی، رفتار شهروندی بالایی را فراتر از آنچه وظیفه نامیده می‌شود، از خود بروز می‌دهند و عملکرد و پیامدهای نگرشی مطلوب و ارزشمندی را پدیدار می‌سازند (۳۴). تاب‌آوری یکی از راهبردها در رشد افراد در به دست آوردن تفکر و مهارت‌های خود مدیریتی بهتر و دانش بیشتر است که باعث شود که فرد پیروزمندانه از رویدادهای ناگوار بگذرد و علیرغم قرار گرفتن در معرض تنش‌های شدید، شایستگی اجتماعی، تحصیلی و شغلی او ارتقا یابد (۲۶).

تاب‌آوری دارای پیامدهای ژرفی است که می‌تواند شایستگی‌های افراد و سرمایه انسانی را ارتقاء بخشد. تاب‌آوری می‌تواند سازمان‌های امروزی و اعضای آن را با ظرفیت‌ها، توانایی‌ها و سازوکارهای حفاظتی شگرفی تجهیز کند (۳۵). هرقدر تاب‌آوری پرسنل امنیتی و نظامی بیشتر باشد، توان گسترش وسعت دید و عملکرد بهتر در آنها بالاتر می‌رود. مطالعات انجام‌شده تاب‌آوری را عاملی می‌داند که شناخت‌ها، احساس‌ها و اعمال افراد را هدایت می‌کند و موجب افزایش سرمایه روان‌شناختی می‌شود (۳۵). برخوردار بودن از سرمایه روان‌شناختی به افراد کمک می‌کند تا به دیدگاه روشنی در مورد خود برسند و کمتر تحت تأثیر وقایع روزانه قرار بگیرند، لذا این‌گونه افراد دارای سلامت روان‌شناختی بالاتری هستند و

[Downloaded from npwjm.ajaums.ac.ir on 2026-11-09]
[DOI: 10.29252/npwjm.10.35.52]

جدول ۳. نتایج تحلیل کوواریانس چند متغیره آموزش تاب‌آوری بعد از حذف اثرات متغیر کمکی پیش‌آزمون بر مؤلفه‌های سرمایه‌های روان‌شناختی در گروه‌های آزمایش و گواه

متغیرها	منبع تغییرات	مجموع مجذورات (SS)	درجه آزادی (DF)	میانگین مجذورات (MS)	F	سطح معناداری	مجذور اتا
خودکارآمدی	عرض ازمبدا	۵۵۱.۸۳۲	۲	۲۷۵.۹۱۶	۶.۱۱۵	۰.۰۰۴	۰.۲۰۶
	پیش‌آزمون	۳۴۴۰.۰۸۳	۱	۳۴۴۰.۰۸۳	۳۲۲.۲۵۷	۰.۰۰۰	۰.۸۷۳
	گروه	۵۲۵.۵۱۲	۱	۵۲۵.۵۱۲	۱۱۶.۶۴۶	۰.۰۰۱	۰.۱۹۹
	خطا	۲۱۲۰.۷۴۸	۴۷	۴۵.۱۲۲			
	کل	۴۴۰۸۷.۰۰۰	۵۰				
امیدواری	عرض ازمبدا	۵۵۷.۹۲۸	۲	۲۷۸.۹۶۴	۶.۰۰۶	۰.۰۰۵	۰.۲۰۴
	پیش‌آزمون	۳۸۹۲.۳۴۰	۱	۳۸۹۲.۳۴۰	۸۳.۳۳۸	۰.۰۰۰	۰.۶۳۹
	گروه	۵۵۴.۱۶۳	۱	۵۵۴.۱۶۳	۱۱.۹۳۱	۰.۰۰۱	۰.۲۰۲
	خطا	۲۱۸۲.۹۵۲	۴۷				
	کل	۴۶۷۸۶.۰۰۰	۵۰				
تاب‌آوری	عرض ازمبدا	۷۸۲.۹۱۱	۲	۲۷۸.۹۶۴	۱۳.۱۴۱	۰.۰۰۰	۰.۳۵۹
	پیش‌آزمون	۳۴۲۴.۶۷۱	۱	۳۴۲۴.۶۷۱	۷۵.۲۳۱	۰.۰۰۰	۰.۶۱۵
	گروه	۷۵۲.۴۷۹	۱	۷۵۲.۴۷۹	۲۵.۲۶۱	۰.۰۰۱	۰.۳۵۰
	خطا	۱۴۰۰.۰۶۹	۴۷	۲۹.۷۸۹			
	کل	۳۸۶۸۷.۰۰۰	۵۰				
خوش‌بینی	عرض ازمبدا	۱۸۴.۰۶۴	۲	۹۲.۰۳۲	۲.۴۵۶	۰.۰۹۷	۰.۰۹۵
	پیش‌آزمون	۲۳۸۶.۰۵۰	۱	۲۳۸۶.۰۵۰	۶۷.۱۵۷	۰.۰۰۰	۰.۵۸۸
	گروه	۱۵۴.۶۸۸	۱	۱۵۴.۶۸۸	۴.۱۲۷	۰.۰۴۸	۰.۰۸۱
	خطا	۱۷۶۱.۳۱۶	۴۷	۳۷.۴۷۵			
	کل	۵۹۱۳۵.۰۰۰	۵۰				

$P < .001$

عملکـرد بهتـری دارنـد (۱۳).

نتیجه‌گیری:

بـا توجـه بـه مباحـث ارائه‌شـده فـوق می‌تـوان این‌گونـه نتیجـه گرفـت کـه اسـتفاده از آمـوزش تـاب‌آوری بـرای جوانـان سـرباز دارای والدیـن طـلاق گرفتـه ارشـد نظامـی ارتـش در شـهر اصفهـان در بهبـود وضعیـت خلقـی و دسـتیابی بـه اهـداف آموزشـی، شـغلی و درمانـی اثرگـذار اسـت. سرسـختی روان‌شـناختی، تـاب‌آوری و برخـورداری از مهارت‌هـای اجتماعـی ازجملـه متغیرهایـی اسـت کـه می‌توانـد تنیدگی‌هـا و آثـار نامطلـوب را تعدیـل کنـد (۳۶)؛ بنابرایـن می‌تـوان از مداخلـه آموزشـی تـاب‌آوری به‌عنـوان مداخلـه‌ای مؤثـر بـر سـرمایه‌های روان‌شـناختی جوانـان سـرباز دارای والدیـن طـلاق اسـتفاده کـرد.

محدودیت های پژوهش:

– زمان بر بودن تایید و تصویب طرح پژوهشی در ارگان های نظامی
– گرایش برخی از سربازها به خود بیمارانگاری به علت استفاده از جنبه تقویت مثبتی که در آن وجود دارد(لغو نگهبانی، واگذاری مسئولیت کمتر، انتقال به شهر محل سکونت و ..)

نکات بالینی و کاربردی در طب نظامی:

پیشـنهاد می‌شـود کلیـه مراکـز مشـاوره ارتـش و ارگان‌هـای نظامـی در سـطح کشـور از مداخله‌هـای درمانـی آموزشـی ایـن پژوهـش و پژوهش‌هـای مشـابه جهـت سـلامت و افزایـش عملکـرد کارکنـان پایـور (رسـمی) و وظیفـه (سـربازان) و درنتیجـه موفقیـت بیشـتر در مأموریت‌هـای سـازمان اسـتفاده نماینـد.

تشکر و قدردانی:

ایـن تحقیـق مسـتخرج از طـرح پژوهشـی مصـوب دانشـگاه آزاد اسـلامی واحـد اصفهـان (خوراسـگان) اسـت. در اینجـا صمیمانـه از تمـام کسـانی کـه مـا را بـه نحـوی در انجـام ایـن پژوهـش یـاری نموده‌انـد، سپاسـگزاری می‌نماییـم

تعارض منافع:

بدین‌وسـیله نویسـندگان مقالـه تصریـح می‌نماینـد کـه هیچ‌گونـه تعـارض منافعـی در قبـال مطالعـه حاضـر وجـود نـدارد.

[Downloaded from npwjm.ajaums.ac.ir on 2026-11-09]

[DOI: 10.29252/npwjm.10.35.52]

منابع

1.Seyedi H, Seyedi MR. Understanding the experience essence of serving soldiers with higher education, phenomenological research. smt. journal. 2016, 10(1):85-116. [Persian].
2.Karami J, Hatamiyan P, Moradi A. Relationship between Neuroticism and Psychotic Personality Traits with Suicidal Tendencies in Soldiers in Military Barracks. J Mil Med 2017, 19(2): 152-157. [Persian].
3.Fakourian A, Azarbaijani M.A, Peeri M. Effect A Period of Selective Military Training on Physical Fitness, Body Mass Index, Mental Health and Mood in Officer Students. JAUMS. 2012; 10 (1): 17-27. [Persian].
4.Kamalvand H, Karimi T, Vosughi A. investigating the factors affecting desertion of soldiers; the study of Mehrabad 1st hunting base. MCS 2017, 11(36):111-117. [Persian].
5.Sadrolashrafi M, Khonakdar M, Shamkhani A, Yousefi afrashteh M. Pathology Divorce (Causes and Factors) and Ways to Prevent it. Cultural Engineering Monthly Magazine 2012, 7(73&74):26-53. [Persian].
6.Masoudinia A, Bankipoorfard A.H, Gholizadeh A. Qualitative Study of the Experiences of Divorced Men and Women of Cultural Factors Inducement Divorce. AS 2015, 26(57):39-64. [Persian].
7.Sheykhaleh KH, Analyzing the psychological-educational problems of children of divorce from the perspective of parents [Dissertation]. Iran, Sanandaj: Payam Noor University, 2021. [Persian].
8.Hoseini Yazdi A, Mashhadi A, Kimiaee A, Asemi Z. Effectiveness Of Children Of Divorce Intervention Program (Codip) On Externalized And Internalized Problems In Children Of Divorce. Family psychology 2015, 2(1):3-14. . [Persian].
9.Abdavi Baftani M, Faryabi M, Modaresi S, Hasaninejad M. Investigating the occurrences and consequences of psychological capital, Organizational Behavior Studies Quarterly 2016, 5(1):173-198. [Persian].
10.Nezami A, Givarian H. An Investigation Of The Effect Of Psychological Capital On The Burnout Of Nurses In A Military Hospital In Tehran. EBNESINA 2016, 18(1):44-51. [Persian]
11. Luthans. F, Avilo, B. J, Avey, J. B, Lauer, Robert H. & Jeanette C. Laure. Social Problems and the Quality of Life,United States of America 2007: Mc Graw Hill.
12.Etebarian A, Abazari Y. Theoretical foundations and background of psychological capital research, 2012. [Persian].
13.Aerab sheibani A, Akhondi N, Javedani Masru M, Riahi Madvar M. Promotion of Psychological Capital Model in Diabetic Patients: An Explanation of the Role of Quality of life. HEALTH PSYCHOLOGY 2016, 5(18):35-52. [Persian].
14.Adler AB, Williams J, McGurk D, Moss A, Bliese PD. Resilience training with soldiers during basic combat training: randomization by platoon. Applied Psychology: Health and Well-Being 2015, 7(1): 85-107.
15.Ghashghaeizadeh N. The study of effectiveness of training of psychological capital on dimensions of social capital among women teachers of elementary schools. Psychological studies 2016, 12(1):125-140. [Persian].
16.Salehi Seghiyani J, Ashjaee Delcheh R, Safari F. Psychological capital and improvement of human resource performance: An analysis on the mediating role of reducing social laziness. Development Quarterly 2017, 5(8):141-172. [Persian].
17.Wood S, Bhatnagar S. Resilience to the effects of social stress: Evidence from clinical and preclinical studies on the role of coping strategies. Neurobiology of Stress 2015, 1: 164-173.
18.Casey GW. Comprehensive soldier fitness: A vision for psychological resilience in the U.S. Army. American Psychologist 2011, 66:1–3.

[Downloaded from npwjm.ajaums.ac.ir on 2026-11-09]

[DOI: 10.29252/npwjm.10.35.52]

19.Sibert AL, Benefits of resilience (prominent changes, thriving under pressure, returning to normal and overcoming obstacles and difficulties), 1th ed: Tehran,roozgar 2016: p. 123.
20.Greeff AP, Nolting C. Resilience in families of children with developmental disabilities. Fam Syst Health 2013, 31(4):396-405.
21.Alipur A. The effectiveness of resilience training on the level of depression, anxiety, stress and suicidal thoughts of soldiers, Army University of Medical Sciences 2016, 8 (29):39-51. [Persian].
22.Yousefi R, Toghyani E. Comparison between Psychological Resiliency and Defense Mechanisms in the Military and Ordinary People. J Mil Med. 2016; 18 (2):207-214. [Persian]
23.Golparvar M, Jafari M, Javadian Z. Prediction of Psychological Capital through Components of Spirituality among Nurses. IJPN 2013, 1(3):35-44. [Persian]
24.Tilaki M, The effectiveness of acceptance and commitment training on resilience, psychological flexibility and ataxia of women with chronic pain [Dissertation].Iran: Islamic Azad University, Shahrood Research Science Unit 2016. P. 89. [Persian]
25.Purnikdast S, Shahamati M, Maghsud F, Panahizade M. Life expectancy, resilience and forgiveness as predictors of intrinsic religious orientation in soldiers. Military Psychology Quarterly 2016, 7(28):5-14. [Persian]
26.Akbari, B. Effectiveness of Training Psychological Resilience on Aggression and Happiness among Students. Journal of Holistic Nursing and Midwifery 2017, 27(1):1-7. [Persian]
27.Brad, S. Andrew, Sh. Adam, P.Michael,S. Wendy D, L. Improvements in Resilience, Stress, and Somatic Symptoms Following Online Resilience Training: A Dose–Response Effect. Journal of occupational and Environmental Medicine 2017, 13(12):1-7.
28.Guo,Y. Cross,W. Plummer, V. Lam, L. ping, J. Luo,Y. Jing-ping, Zh. Exploring resilience in Chinese nurses: a cross-sectional study. Journal of Nursing Management 2017, 27(1):1-7.
29.Pariat,R,G. The study of impact of Psychological Capital on work attitude and commitment. Journal of managment in Practice 2017, 2 (1):1-7.
30.Wilson, A. L. McNaughton, D. Meyer, S. B,Ward, P. R. Understanding the links between resilience and type-2 diabetes self-management: a qualitative study in South Australia. Archives of Public HealthThe official journal of the Belgian Public Health 2017, (10):1-13.
31.Dianatnasab M, Javidi H, Baghol H. The Medition role of Job stress in the Relationship Between Psychological Capital and Personnels Performance of Gachsaran Oil and Gas Company Operating in Dashtgaz.psychological metod & models 2014, 4(15):75-89. [Persian].
32.Kappagoda U.W.M.R. Sampath, ZainulFithri Othman. Hohd, De Alwis. W.P.Gamini. the Impact of Psychological Capital on Job Performance in the Banking Sector in Sri Lanka 198. nternational Journal of Arts and Commerce 2014, 3(5): 17.
33.Nejadheydari S, Azadi V, Investigating individual, environmental and organizational factors of desertion from military service (case study of employees of Kerman police command). Scientific Quarterly - Specialized Military Knowledge 2015, 7 (15): 1-15. [Persian].
34.Afkhami Ardakani M, Tavakoli A. The Development of Social and Psychological Capitals in the Light of Islamic Life Style. Islamic and Psychology Studies 2016, 10 (19): 31-56. [Persian].
35.Luthans. F, Translated by Rezaei Menesh B, Taghizadeh A, Kahe M. Psychological capital. 1th. Tehran. Scientific publication, 2012:p.123.
36.Ebrahimi Orang A, Ghorbani namvar F. Getting to know the concepts of resilience, excitement and the need to achieve success. 1th. Tabriz. University research publications, 2015:p. 63. [Persian].

[Downloaded from npwjm.ajaums.ac.ir on 2026-11-09]

[DOI: 10.29252/npwjm.10.35.52]